

Kegyelet és felelősségérzet

Akármilyen nehéz is ez néha, csak azt kell írnom, ami a meggyőződésem, és nem azt, amit esetleg sokan elvárnak tőlem. Ezt előre kellett bocsátanom, mert nem akarok az önsíratás kórusához csatlakozni, s nem is csak azért, mert - mint a rádióban mondta valaki - ha mi, magyarok nem hagyunk fel a folyamatos önsíratással, hát nevetségessé válunk egész Európában, sokkal inkább azért, mert ezzel igazán nem járulunk hozzá sorsunk jobbrafordulásához. Márpedig erre lenne szükség. Nem is csak nekünk, vajdasági magyaroknak. Ehhez nyilván több tudás kell, jobb munka, leleményesség is persze, s nem utolsósorban a múltunk hibáival való bátor szembenézés. Nem is annyira a múlt súlyos hibáinak beismerése a fontos, mint az ennek alapján felismert hiányosságok, fogyatékoságok kiküszöbölése. Csak így, belsőleg megújulva lehet képes a nemzet az újabb gazdasági és szellemi felemelkedésre.

Szükségünk van erre most, mint volt már megannyiszor elődeinknek az elmúlt ezer évben itt, a Kárpát-medencében.

Erre nekünk legelőbb a tatárjárás jut eszünkbe. De kezdhetnénk Trianonnal is. Eddig soha nem ötlött fel bennem ez a hasonlat, de most arra gondolok, hogy emez utóbbi katasztrófa talán még ama XIII. századnál is nagyobb vérvesztést okozott. Szerencsére akadtak akkor (még) a Trianon súlyosságához méltó politikusok (elsősorban Bethlen István), akik a megújulás érdekében képesek voltak összefogni a nemzet erejét.

A Trianon vágta seb begyógyult, az idő sok mindent gyógyít, de időről időre csak felszakad, kivérzik, újra fájdalmat okoz. S nem is csak Trianon, de sok ilyen, könnyen felvérző seb maradt a nemzet testén a történelem folyamán. Sokszor háborúk során az ellenséges támadások, máskor az igazságtalan békeszerződések miatt szenvedett mérhetetlen károkat a nemzet. S a sok nagy pusztulásból mintha sok év után is késne az igazi megújulás.

Azzal, hogy évfordulók kapcsán újra meg újra felidézük a régi fájdalmakat és sérelmeket, miközben az okokat keresve folyton másokra mutogatunk, hát azzal nem sokra megyünk. S csodálkozunk csak, hogy nem akarunk megérteni bennünket, s a nemzetközi közvélemény inkább hallgat azok szavára, akiket mi bajaink okozóiként felsorolunk, mint a történelem során annyi igazságtalanságot elszenvedett magyarság panaszára. (Nemrég halottam a rádióban, hogy egy angol híresség a 20. század elején valami olyasmit mondott, hogy Magyarország volt Európa utolsó rabszolgatartó állama. Mondhatjuk erre, hogy rosszindulatú kijelentés, képmutatás, hiszen tudjuk, micsoda embertelenségeket követtek el gyarmataikon az angolok, ez azonban nem változtat a tényen, hogy az európai közvélemény egy része így vélekedik rólunk, a múltunkról. Ezt pedig nem téveszthetjük szem elől elvárásainkról gondolkodva. Fontos, hogy hitele legyen szavunknak, hogy ezt miként érhetjük el, annak megvannak az eszközei, a folytonos kesergés nem tartozik közéjük, gondolom.)

Tíz-tizenöt évvel ezelőtt szülővárosomba hazautazva az apámmal mindig kimentünk a temetőbe, miután összejártuk a rokonaink sírját, rendszerint elvezetett a 48-as szabadságharc magyar áldozatainak síremlékéhez és utolsó éveiben a 44-es ártatlan áldozatok akkor fölállított emlékművéhez is. Innen távozóban megállt s felém fordulva kérdezte: - Hát mindig csak mi? Hát lehet ezt? (Kisgyerekek volt akkor a dédnagyapám, él a családban a legenda, hogy lőtték le az apját, s hogy sikerült neki megmenekülni.) Nem tudtam egyetérteni vele, s próbáltam úgy ellentmondani, hogy ne érezze kegyeletlenségnek. - Lehet, hogy a szerb temetőben is vannak ilyen síremlékek, járt már arra? Rázta csak a fejét, hogy nem.

Szörnyűség volt az a véres zentai gyertyaszentelő, találó ez a cím is, amivel néhány évvel ezelőtt megjelent napilapunkban az emlékeztető írás, egyszerűen nehéz józanul, megfontoltan, elfogultság nélkül előzményeivel együtt elemezni azt a mézszárlást, aminek néhány ezer ár-

tatlan magyar ember esett áldozatul. De hát ami nehéz, ami már-már lehetetlen a fájdalom miatt (s kegyeletsértésnek tűnhet), azt is meg kell próbálni. A nemzet érdeke, a jövőnk követeli ezt meg tőlünk. S az áldozatok miatt érzett fájdalmas felelősségérzet is.

A Zenta monográfiája (2000) 1. kötetében olvashatjuk többek között: „A magyar-szerb konfliktus kezdeti zentai vonatkozásairól nemigen vannak adataink. Tudjuk, hogy a képviselőválasztás után, június 27-én a városba érkezett a kerületi nemzetőrség parancsnokának futára, hogy figyelmeztesse a polgárokat a közeledő veszélyről. Szabadkáról, Jankovácra, Mélykútról is érkeztek nemzetőrök Zenta megsegítésére, ám a veszély elmúltával elhagyták a várost.”

A Verbászon lejátszódó augusztusi közjátékra valószínűleg nemigen figyeltek oda a zentaiak. Rögtönítélő bíróság elé állították ugyanis Arsenije Badrica zentai ügyvédet és nagybirtokost azzal a váddal, hogy anyagi segítséget nyújtott Szenttamás szerb védőinek, emellett kiszolgáltatta Zenta védelmi terveit. A hagyomány szerint kivégzése után a szerbek bosszút esküdtek, hogy megtorolják halálát, s e fogadalom következményeként tartják számon a zentai vérfürdőt is.

...1849 januárjában, miután a megyéből kivonták a magyar csapatok többségét, a szerbek támadásba lendültek, s három hadoszlopra osztva foglalták el fokozatosan a védtelenül maradt bácskai települések egy részét. Az egyik hadoszlop észak felé, a Tisza felé nyomul előre Damjan Davidovac vezetésével, miután Surducki császári és királyi kapitányt, a hadoszlop volt parancsnokát Bánátba vezénylik. A szerbek fenyegető közeledésének hírére - a zord téli viszonyok dacára - Zenta magyar lakosságának egy része Szegedre menekül.

A zentai nemzetőrség felett Majoros István helybéli földbirtokos vette át a parancsnokságot. Vészbizottságot alakított, a várost sáncokkal vette körül. Így érte őket január 29-én a szerbek felszólítása, akik a város ellenállás nélküli feladása esetében bántatlanságot ígértek. Majoros hallani sem akart erről. Hazafias beszédeivel maradásra, elszánt védekezésre szólította fel a hiányosan felkészült védőket, sőt a menekülni szándékozókat a sáncokra állított örök segítségével akadályozta tervük végrehajtásában. Küldöttség ment Szegedre, hogy katonai segítséget kérjen, mivel azonban nem kapott, vissza sem tért a városba.

Közben Szabadkáról Zentára rendelik Demcsa János őrnagyot, hogy vegye át a parancsnokságot. Mivel Sza-

badkáról sem várhattak támogatást, utasítást ad ki, hogy a nők és gyermekek hagyják el a várost, s csak a fegyverbíró férfiak maradjanak annak védelmére. Majoros saját ambícióitól fűtve, de meggyőződéséből kifolyólag is Demcsa ellen lázította a népet azzal érvelve, hogy családjuk védelmében a férfiak majd nagyobb elszántsággal harcolnak. Saját álláspontja kierőszakolásában odáig ment, hogy lincshangulatot szított Demcsa őrnagy ellen, akiről közben az is kitudódott, hogy görögkeleti vallású. Ezzel végképp hitelét veszítette az amúgy is egyre inkább eluralkodó pánikhangulat közepette, s a Majoros által fölzigatott tömeg valósággal fölkoncolta.

A Tisza mentén vonuló szerb hadoszlop február 1-jén ért Zenta alá. A városba küldött, megadásra szólító parlamentereket Majoros kivégeztette. E végzetes események után a szerbek megindítják a támadást. Davidovac 1500 embere, valamint Aleksandar Trifković szerbiai önkéntesei (mintegy 500-an) komolyabb ellenállás nélkül nyomultak előre. A már teljesen demoralizált, maroknyi zentai nemzetőr elmenekült. Csatlakozott hozzájuk Majoros István is. Zenta civil lakossága így már teljesen kiszolgáltatottan, védtelenül maradt. Aki tehette, menekült Magyarokországra irányába, a réteken keresztül. A felgyűjtött, lángokban álló városban rekedt lakosok többsége pedig kegyetlen öldöklés áldozatává vált. A kegyetlenkedésekben elsősorban a részeges Trifković önkéntesei jártak elől. Az általuk elkövetett rémtettek annyira kirívóak, egyedülállóak voltak, hogy később Knicanin elfogatja és Belgrádba küldi felelősségre vonás végett, ott azonban a fejedelemszponyhoz fűződő rokoni szálak erősebbeknek bizonyulnak a kenderkötélnél. Így a számonkérés elmaradt.

Három nap múltán a szerb csapatok elhagyták Zentát, és Magyarokországra ellen vonultak, a rablást, öldöklést azonban a helybéli szerbek egy része is folytatta. Mindent összevetve mintegy 1500-2000 magyar lakos esett áldozatul a február eleji vérontásnak. Köztük szép számmal akadtak zsidók is, akiknek a magyar szabadságharc iránti rokonszenvük miatt kellett lakolniuk...”

Emberi, hogy évről évre kegyelettel emlékezünk meg azokról a hozzánk tartozókról, akik az előző évszázadok során valamilyen brutális erőszak áldozataivá lettek. A zentaihoz hasonló szörnyűségek 150 évvel később is megismétlődtek Európában különféle nemzeti konfliktusok keretében, bármilyen nagy felháborodást váltottak ki, megakadályozni nem, vagy csak ritkán lehetett őket. A közmondás szerint, ugye, más kárán tanul az okos em-

ber. A történelmi tanulság: aki saját kárán sem tanul, maga látja „hasznát”. Gondolom, a szabadságharc zentai áldozataira sem elsősorban úgy kellene emlékeznünk, mint a szerbeknek a magyarokkal szemben elkövetett véres bosszúinak egyikére. Mindent meg kell tennünk - akármilyen reménytelennek tűnhet az ilyen törekvés -, hogy hasonló véres események ne ismétlődjenek meg soha többé, és ne tegyünk semmi olyat, amivel az egymással szembeni, főleg a múlt eseményeihez kapcsolódó lapangó gyűlöletet tápláljuk.

Úgy érzem, bűn, nemzetünk iránti felelőtlenség, ha a véres gyertyaszentelőre, az akkori áldozatokra emlékezve nem hívjuk fel a figyelmet a város vezetőségének, elsősorban a nagybirtokosnak érthetetlen magatartására, tetteire, amelyekkel mintha szándékosan fokozni akarta volna a szerbek bosszúvágyát a város magyar lakosaival szemben. Abban a helyzetben, amikor nyilvánvaló volt, hogy a város megvédése teljesen reménytelen, ahelyett, hogy arra törekedett volna, hogy tárgyalások útján vagy bármilyen más módon megpróbálja olyan feltételeket, körülménye-

ket teremteni, amivel az esetleges áldozatok számát minimálisra csökkenthetné, ő - micsoda örületes birodalmi gőg! - lelöveti a parlamentereket, felkoncoltatja a nemzetőrség józanul gondolkodó parancsnokát, s elkövet még nem egy olyan tettet, amit akkor is érthetetlennek kellene tartani, ha jól felfegyverzett seregek állnának mögötte, s nem egy teljesen védtelen város polgársága várná rettegve a bosszúvágytól fűtött fegyveres csapatok támadásának kezdetét. (A végzetes hibák felsorolása, persze, nem csökkenti az ártatlan polgárok közötti tömeges mészárlás súlyát, de gondolom, nem azért kell emlékeznünk, mert a büntett bosszúért kiált az égbe, a múlt hibáiból leszűrt tanulságot nem felhasználni jövőnk érdekében, ez olyan mulasztás, amit nem bocsát meg a történelem.)

A gyűlölettől elvakult önteltség példája figyelmeztető, következményei - gondolom - olyan borzalmasak voltak, hogy a tanulságot az utánunk következő nemzedékeknek sem szabadna szem elől téveszteni. (Kell-e mondani, hogy ez nemcsak a magyarok számára létfontosságú? De most rólunk van szó.)

